

מִי דַעַת

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ד. אוסטרופ שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להיוועץ במורה הוראה.

זה דווקא כשיש לו חולשה והוא רוצה להתחזק מחולשה זו, אז אסור משום שבאופן זה נחשב הדבר כתרופה לאדם חולה. אבל אדם בריא שאין לו חולשה, אלא שרוצה להתחזק יותר או למנוע מחלות בעתיד, מותר לו לקחת ויטמינים אלו. אבל דעת הגאון ר' שלמה זלמן אויערבך זצ"ל⁵, שכיון שסוף סוף האדם לוקח את הויטמינים האלו בשביל מטרת בריאות, אף זה בכלל הגזירה, ואסור לו לקחתם בשבת.

■ אדם שחולה מעט, או שהחלים ממחלתו ורוצה לקחת ויטמינים כדי שיחזור אליו כוחו ובריאותו לגמרי, אסור לו לקחתם בשבת שהרי זה כתרופה ממש לאדם שאינו בריא.

האם מועיל להמיס גלולות בתוך כוס מים בערב שבת ולשתותם בשבת?

כתב השו"ע⁶ "שורה אדם קילורין בערב שבת ונותן על גבי העין בשבת שאינו נראה אלא כרוחץ, והוא דלא עמיץ ופתח (-) שלא יסגור ויפתח את עינו). ולא חיישינן משום שחיקת סממנים דכיון שלא התיירו לו לשרותן אלא מערב שבת איכא היכרא". וביאור הדבר, שמצד הרואים שרואים אותו נותן את הקילורין על העין אין לחשוש, כיון שאינו נראה שעושה כן לרפואה אלא נראה כרוחץ. ומצד עצמו שיודע שעושה לרפואה ולכאו' נחשוש שמא יבוא לשחיקת

⁵ שמירת שבת כהלכתה שם.

⁶ סימן שכ"ח סעיף כ"א.

האם מותר לקחת ויטמינים בשבת?

כתבו הפוסקים¹, שאף לאדם בריא אסור לקחת תרופה כדי להתחזק יותר. אבל אם הוא לוקח תרופה זו שלא ע"מ להתחזק ולהיות בריא יותר, אלא לשם אכילה ושתייה בעלמא, מותר². וטעם ההיתר, משום שכל איסור לקיחת תרופה הוא מחשש שמא יבוא לטחון סממנים הראויים לרפואתו, וא"כ כל זה שייך באדם שלוקח את התרופה ע"מ להתרפאות, שאז אנו חוששים שמתוך שהוא רוצה להתרפאות הוא יבוא לטחון דברים הראויים לזה, אבל באדם בריא אין חשש זה.

ועל פי זה יש לחלק בדין לקיחת ויטמינים בכמה אופנים, וכדלהלן.

■ אדם בריא שרוצה לקחת ויטמינים כ"תוסף תזונה" בלבד, ולא בשביל לשפר את מצב בריאותו, הדבר מותר, כיון שזה נחשב כמאכל שהרי אינו בא אלא להשלים את תזונתו של האדם³.

■ אדם בריא שרוצה לקחת ויטמינים ע"מ לשפר את מצב בריאותו, או ע"מ למנוע מעצמו מחלות בעתיד, נחלקו בזה הפוסקים, דעת האגרות משה⁴, שכל מה שאסר המג"א לאדם בריא לקחת תרופה ע"מ להתחזק יותר

¹ מ"ב סימן שכ"ח ס"ק ק"כ בשם המג"א.

² שו"ע סימן שכ"ח סעיף ל"ז.

³ מהגאון ר' משה שטרנבוך שליט"א, וכן מובא בספר שמירת שבת כהלכתה פרק ל"ד הערה פ"ה בשם הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל.

⁴ אגרות משה חלק ג' סימן נ"ד.

סממנים ג"כ אין איסור, שכיון שהצרכנו אותו לשרותן מערב שבת יש לו היכר ולא יבוא לשחיקת סממנים. ולכאור' לפי"ז, הוא הדין שיהיה מותר להמיס גלולה בתוך מים מערב שבת, או לטפטף טיפות של תרופה לתוך מים מערב שבת, ולשתותן בשבת, ובלבד שלא יהא ניכר ששונה תרופה [כגון שיש לזה צבע משונה שלא רגיל להיות בשתיה].

אולם נחלקו הפוסקים באיזה סוגי תרופות מותר לעשות זאת.

דעת האגרות משה⁷, שההיכר שיש במה שהצרכנו אותו לשרות מערב שבת הוא לא מחמת שיש שינוי בהכנת התרופה, אלא שכיון שדרך הוא לשרות את הקילורין לפני שנותנים אותם על העין, אם הוא שורה אותם בערב שבת הרי הוא כמי שהתחיל את הנחת הקילורין על העין כבר מערב שבת, ולכן מותר לו להמשיך זאת בשבת [עיי"ש בדבריו]. ומשום כך, סובר האגרות משה שרק תרופה שדרך עשייתה היא להמיס גלולה בתוך מים, או לטפטף אותה לתוך מים, בזה יהיה את ההיתר הנ"ל שאם מתחיל לעשות זאת מערב שבת מותר לשתות זאת בשבת. אבל תרופה שאין הרגילות לקחתה ע"י המסתה או עירובה במים, לא יועיל מה שעושה כן מערב שבת.

אבל דעת הגאון ר' שלמה זלמן אויערבך זצ"ל⁸, שאדרבה קילורין אלו לא היה דרכן בשריה, וההיכר הוא בזה עצמו שמצריכין אנו לשרותן תחילה מערב שבת. ולפי"ז, דווקא תרופה שאין הדרך להמיסה במים או טיפות שאין הדרך לקחתן עם מים יהיה מותר לקחתם באופן זה אם עשה כן מערב שבת, ולא ניכר שלוקח תרופה. אבל תרופות שהדרך להמיסם או לערבם בתוך מים, אסור לקחתם בשבת אפילו אם עשה

כן מערב שבת⁹. ואמר הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א, שאין לסמוך על היתר זה אלא בסיבות מיוחדות.

האם מותר לקחת "כדור שינה" בשבת?

בנידון זה יש עלינו לברר שני עניינים. א. האם חוסר שינה נחשב כחולי. ב. האם כדור שינה נחשב כתרופה.

בשו"ע¹⁰ כתב, שמותר ללעוס "מצטיכי" (מין שרף היוצא מן האילן שיש בו ריח טוב¹¹) בשביל להעביר ריח רע מהפה. ועוד כתב השו"ע¹², שמותר לאכול שרפים מתוקים ולגמוע ביצה חיה בשביל להנעים את הקול. וביאר המ"ב¹³ שדברים אלו אינם נחשבים "רפואה", ומשום כך אין עליהם הגזירה שמא יבוא לשחיקת סממנים, שכל זה דווקא כשבא לרפאות את עצמו אז יש חשש שמא מתוך שרוצה ברפואה ישחוק סממנים בשביל זה, אבל אם אינו מתעסק ברפואה לא חוששים לזה.

ולכאור' אותו הדבר במי שאינו יכול להרדם, שאין זה עסק "ברפואה". ומשום כך [ועוד טעמים] כתב בספר "קצות השולחן"¹⁴, שאם מצטער מאד מחמת שאינו יכול להירדם מותר לקחת כדור שינה. וכן דעת הגאון ר' שלמה זלמן אויערבך זצ"ל¹⁵.

אולם, דעת ה"מנחת יצחק"¹⁶ שכיון שזה נעשה בצורה של תרופה, וגם שיש בזה סממנים של תרופה ממש¹⁷, הרי זה בכלל הגזירה שאסור לקחת תרופות בשבת.

⁹ ועיין שמירת שבת כהלכתה חלק ג' בתיקונים ומילואים על פרק ל"ד הערה כ"א.

¹⁰ שו"ע שם סעיף ל"ו.

¹¹ מ"ב ס"ק ק"ד.

¹² שם סעיף ל"ח. ועוד עיין סעיף מ"א ומ"ב ס"ק קכ"ז.

¹³ ס"ק קט"ז וקכ"ב.

¹⁴ סימן קל"ח הערה ל"א.

¹⁵ שמירת שבת כהלכתה פרק ל"ג סעיף ט"ז והערה ס"ז.

¹⁶ ח"ג סימן כ"א וסימן ל"ה ב'.

¹⁷ וכן דעת ה"צ"ץ אליעזר".

⁷ אר"ח ח"ב סימן פ"ו.

⁸ שמירת שבת כהלכתה פרק ל"ד סעיף ה', והערה כ"ז.

מרכז למודי דעת

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והתר, שבת, עירובין, נדה, מקואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות הסמיכה.

להצטרפות ולקבלת מידע נוסף חייגו:

03-6166340

E-mail: limd@netvision.net.il

www.limd.co.il